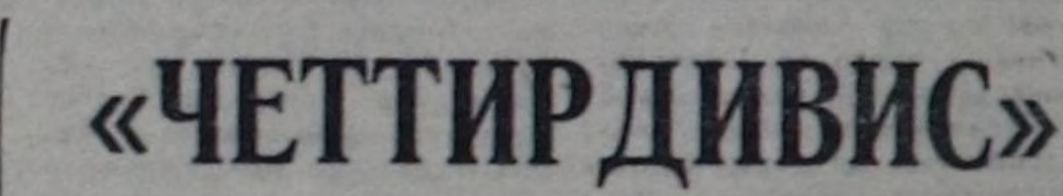

Далайжылар, бүгү совет улус-биле бир дөмөй, эрес дидим болгаш кара кызыл аяылдап билгилер. Коммунисттик партияны долгандыр сырый каттышкан далайжылар. Улуг Октябрьның чаалал алышкыннарын Ада-чурттуң далай делгеммеринге иделгедиг камгалаары— хоойлу өзү-гөөр боттарының ол хүлээл-гезки төлөптүг күүсөдүн СЭКП-ниң XXVII съездинин шериг талазы-биле мергежи-лин сайзырангыжыдарының чао-чао чедишккиннер-биле уткуур дээш бүгү күштерин тарамыялаштар.

тарның ат салгас, Коммунист-
тик партияның болагш Совет
курруниңи адринче чорту-
кан чагаазында ол дугайы
долузу-биле клереттинген. Ол
чагааның чамдык одурлугу-
мындыг: «Бистик тыга чогу-
мус: Совет Армияны хунду-
лээр, укулээр, аңаа эажон-
ымас Совет Армияның маа-
дырлары — солдаттар, ко-
мандирлер, политажылдакчы-
лар — бистик эңче чоок ки-
скилервиис, аңы-дуңдалары-
вис. Чуге дээрге Совет Ар-
мия Тываның эрет чогул мел-
чүлге, кулданмышкын, аш-
чуттан хостап алган, ыңчангаш
бис: «Очаландан хосталырын
орус улус дузалашкан» деп
илрлажып турар бис... Бистик
ажылдап-ла шыдаар кижи бу-
рузу шак бурузунда, хун бу-
рузунда могол чок ажылдап
тургаш, маадырлыг Совет Ар-
мияга материалдыг дузыны
улам улгаттырар бис...».

ООН ДАЙЫНЧЫ ОРУУ

Дайзыннар бистә билип
капкан дэш, ам дедир тур-
лаавысче ээтивис. Эртенге

Я. ВОЙЦЕШКО,
УССР-нің Ровно областының
Деражно ортумак школының
мұдирі, Брест қаласы.

ОРУС ДЫЛДЫН АЧЫЗЫНДА

Элчилегит шөлзүм алгаш,
Элтер-биле Польша четтин.
Аалчынын түндүзүчөл,
Ажык чаңын солун чонтур.
Орус дымдык ачызында
Очулга чок чугаа солуп—
Тураскаалдык черлер көрүп
Дуңмда хай чүөк билдик.
Таймырдын меңзэ берип
Тайыштырган поляк ушке
Талыгдарда Тыва чери —
Тайга, темиз сонуграттым.
Чанар өйүм келген шакта
Самолетке кирип чыда —
Назылжым поляк өңүм
Нарынычче чапал каан мен.
Орус дымдык билер кижээ
Орус сурдаа узак чок-тур—
Орнорнарда чапалганган
Онза күштүг, дүлгүг

Доржу ЧЫРАЛ-ООЛ.

ЭДЕГЕЙГЕ

Эдегейиң кедезиге
Эдектелген дөмгө тоова,
Орай дүңе шугураңгыда
Орум аскан тоөгү чүөк.
Чоткан заттын дүзүтүгө
Чорурор орук бүдүп калган.
Удун чоран эмчик уруг
Ужуп доңар чөдө берген.
Эрте шагдаа төр түзүп
Элдин чөргө жыктылап,
Эчизин-биле, токум-биле
Эмчи кысты шугулап алдым.
Калчаалыг хат уулу-ла тур,
Хар-даа улам уруу-ла тур.
Кылым хөрүк ыччал чоруй
Кымыштан чоңаактап.
Дөңүн соок хат дүзүтүп
Дөңгөн боттар чыгылаңчып,
Ширин дээр асыкча
Шыныч дөңсөй чыгылаңчып.

Эдегейиң илде-мөйдө
Эртен чыда сактып кээр мен.
Эмчи уруг жоңааштыр
Эргелетип чоран-даа

Куулар САМБУУ.

ЧЕНГЕЛИГ МЕН

Арбын малы дөргүн сымас
Ажы-төлү дөргүн сымас —
Чымыш чытпас, олут орбас
Чымыш кытгы ченгелиг мен.
Кышкы темиз чөңгөшкөш
Каш-даа түзүп сүгүп
Малдыг —
Совхозунуң муракатым
Човат билбес эрес юккү.
Угган, кирген төрөл чоңу
Угугу-ле үзүктөлбөс —
Аралашыр чоңуг ченгел
Акыр өөн-не ойбайн

Ө. ЧИМЧИТ.

Көдээниң культура хандырылгазы ҮНҮҮШКҮНДЕ—«КОЛОС»

Би-Хем районунун чурткы-
чы чоңу «Колос» агитбрига-
да эки билер. Ол Туранда
Культура бажынынын аттаны
болгаш оң ажылдакчылары
агитбригадын кол өзө бо-
луп турар. Тыва АССР-ниң
культуразынын алдарлыг
ажылдакчылары Солаан Ба-
зыр-оол, Марк Оюн болгаш
агитбригадын доктаамал
киржикичтери — Култура Ба-
жынының методистери Га-
лина Вергеева, Мира Ондар,
Людмила Малахова болгаш
өскөлөр-даа кыштын соогунда,
чайның изинде-даа ажылчы
чонун мурунга — сикен, та-
раа шөлдеринге ажык дээр
адаңга — оюн-концерттерин
көргүзүп, көрүкчүлөргө күш-
ажылы хай-аът кирип кел-
генер.

«Колос» агитбригадын
удурткучу, Култура бажы-
нының директору М. Оюн,
бот-тыныгыр композитор
С. Базыр-оол болгаш олар-
ның эштери:

Хову-турлаг, фермаларже
Хүлээлгезис кыйгырды —
деп ырлаштырар айттыр-
лар.
Чоокта чаа ол бригаданы
«Кызыл тарааны» болгаш
«Саян» совхозтарының кыр-
гылда пунктуларына барып
чордум. Чон бот-тыныгыр
артистерин сонугурап болгаш
хүндүктөл-биле уткуп алыр
чөр болганга көрдүсүз. Рес-
публика телевиденизине
база каш-даа катал оор
концерттерин көрсүскенер.
Туранда ажылдап келген

Украин ССР-ниң Донецк хо-
райда медицина институту-
нун студенттеринин тууг
отрядына ол агитбригада
база барган. Чыгыч ужура-
жышкын болган. Марк Мыр-
цынмаевин Оюн украин аны-
яктарга бистиң республика-
ның ажил-агы сайзыралын
болгаш уран чүүлүнү дуга-
йында чугаалап берген. Со-
лаан Базыр-оол бодунун аял-
галарын ойнаанын болгаш
М. Оюнуң ырлаанын студен-
тилер сонугурап-биле дын-
наан. Тыва улустун аялгала-
рым национал музыка херек-
селдеринге ойнаанын кичээ-
гейли-биле дыңнаанар. Ук-
раин аныктар М. Оюн, С.
Базыр-оол олардан хай айы-
рыгларын салып, хөгүм хе-
рекселдеринин тургузун
көрүп, боттары оларга ойнаа-
рын оралдажып-даа турган-
нар.

«Колос» агитбригадын
составы догузу-биле кон-
церттерге киришпейн турары
хомудангы. Бир кижини шө-
лөзүп, ийгили чөй чок
ажылда болгулаар. Ындыг-даа
болза агитбригада бажыи И.
Лужников, библиотекер, А.
Пешемская, «Кызыл тараа-
чы» совхозунун ажилчыны М.
Иванов, Пионерлер бажыны-
ның методизи Л. Шклар, чо-
лаачы С. Новиков олар хос-
тут улелеринде идеялейи-би-
ле концерттерге кирип ту-
рар.

Таварышкылар берге уе-
лерде бөзүн «Колос» оон
уштурууның аргаларын

тып, планда көрдүнгөн чүүл-
дерин күөсөдөп келген. «Ха-
дың» совхозне чорур деп
турда, агитбригадын кир-
жикичтеринин чартык кезин
ажыл-херзини аайы-биле
келбей барган. Чорур дээр-
де чорур, көрүкчүлөр ма-
нал турар, ынчанга авто-
буска, орукка чораш-ла М.
Оюн, С. Базыр-оол, Г. Вер-
геева, Л. Малахова, С. Нови-
ков олар көргүзүп програм-
манын эде көрүп шыдаанар.
«Хадын» совхозка болган
концертти көрүкчүлөр со-
нуурга биле хүлээп алган.
Чамдыкта үнүшкүнерже
чорурунуң кыры турал, кул-
тура килдинин, автобузу
үрели-даа бээр таварышгалар
болгулаар.

«Аргалаашкыны» болгаш
алкоголизмизин ууткаар та-
зы-биле хемчеглер дугайында
СЭКП ТК-ның доктаалына
үндөзүлүш, агитбригада бо-
дунун программасына «Ара-
галаашкын-биле демиселди»
кирген. Ол программалар
көргүзүп республика те-
левиденизине база көрсүс-
кен.

Агитбригада чарткын про-
граммасына А. П. Чеховтун,
В. В. Маяковскийниң чогаал-
дарында инсценировкаларын
киргилээ.

«Колос» агитбригада дүжүт
ажал эгелээринин айы-а-
густа, улуг үнүшкүнге бе-
леткели чорудуп турар.

Ю. НЕКРАСОВ.

МОСКВА. ССР-ниң МЭА-ның Чүре-
данын ийиргээниң А. Н. Бакуев атыг
эргем-шынчыл институтунун полимартер
лабораториязының эрелденери хан да-
мчыдар дамырларга ала-чурт протестерин
кылып талашы-биле ажылды элзэн каш чыл
дүргүзүндө шиктирлеп кылып турар.
Ажыг уеде протестерин ийи хеври эч-
ки байддарында шенелдерин эрлп ту-
рар. Ону кылырчың чаа аргазы болза бу-
дур ундур туруп протестерин кырын
оларның кырында бажыи-биле хевээр ар-
тыт калыр антикоагулянт-биле шыварын-
да болуп турар.

Бодунда үглеродут материал болур
эвлин бар протесте ажылдары эмчилерин
мурунга уугу перспективаларын ажылды
турар.
Институттук ажилдакчыларын ажил-
дап кылган чүүлдер чүрөк-домыр систе-
манының дайыны болур тромбоз-биле
демиселге дузалар.
ЧУРУКТА: кымыс эртемнеринин кайда-
ды С. П. Новикова болгаш лаборант М. Н.
Селезнева оларның дамырлар протестерин
биле шенелденин чорудуп турары.
В. СОЗИНОВТУҢ ФОТОЗУ.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Адыг дугайында чугаа
чүг эм ол. Адыг өдүн аңчылар
хүндүзүп, адыгның оттуг ди-
жир болгаш.
Аңчылар өлүргөн адыгны
создаа безин өзү-чурмунг.
Улуг дыргактарын даванары-
ның кеңиге артыртып көр.
Адыг дыргактарындын солун
суй-белекнигешти база кылып
болур.
Адыг араатан аң деп сана-
дыр-даа болза, ол дикрит амы-
тан болганда база-ла коргар,
сестир чүрөктүг, харын-даа
эгерин, ыядыр, оар аажы-ча-
ныг амытан. Ол анаа-ла киж-
же халавас, адыг кижиден,
өк-төстен, демир-дес даажы-
дан дээр: боордан, ыттан кон-
чут коргар.
Ире-чаш тайгазының кат-
тоорун чып чил, бичик хем-
чигештер саарыларындын ба-
лы-байлаң түдүп чил, чаас-
каанырлар, чапалар чорур
болгаш чамдыкта бодунуң кар-
мын чамдык болгонч-ла кире
бергилээр. Адыг мындыг та-
варышгаларында кижже хал-
даар болза, белең дедирлен-
мес.
— Кашан кашаар каржыла-
ны бээрл ол, ынча?
— Чир ууш басып алган
чыдырда бир айымыдыг.
Адыг аң мал эдин черге
чаңын чыдырды хал апгы
ушутуп чир. Чыдыг ээт — оң
экиндин чөмк. Чок болза
кижже балыгталында жаржы-
ларын. Балыг адыг кижже
халаанда боолар чад алын-
дырбайн келир. Ындыг адыг

Анна Кыргисовна Базыр-оол—Кызыл хоорайның № 2 по-
ликлениксында № 11 участотун уруглар эмчик. Оң ха-
рымылап турар участотунда 834 уруг бар. Оларның иштинде
хар чөтпөз чаштар—108. Коммунист эчки уругларын кыдык
шыраж, бүтү талагы сайзырайт өскөн турарычче сагыш
салып турар.

Чаш уругларын кыдык шикчил, канчаар чөмгерериниң,
ажарының амыктыг сүмелерин анык келерге бээр чаңыл
апарган. Эчки участотунга хүлээп алышың-биле ол кызы-
гарланмас. Ада-келериниң бажынарына чөдө бергеш,
оларның чуртап ораарың саңктарыг байдалын хынал, бе-
седалжыры албан.

Анна Кыргисовна—анык эмчилериниң үлгерилг дагымны-
чы. Ол дык хай аныктарын мергежилдин өөредил,
арга-сүмезин дамчыткан. Ам анык эчки дөң чыл иштинде
бот-тыккайы ажылдап, бедж билг-мергежилдин көргүзүп
келген.

ЧУРУКТА: уруглар эмчик А. Н. Базыр-оол ажил үезинде.
В. ТАHOBTUҢ ФОТОЗУ.

«АК-ХАЛЫН»

(Шоодугау көргүзүг)

Пактаар: Уа, бажым чарлы
бер чыдыр. Тий ийи аңгы бер-
ган чүөк дөг... (Бажын тут-
тунар, шилдер даажы
кыгырар.)

Өршээ азыра! Кулаамга
шилдер сымарыч турар
апарды!

Шилдер: Чангыс пактан чоол-
лаштып Кы-кык, кы-кык!
Пактаар: Кург-кымысаяк
кымысаяктып, күске-күжүгөн
шыжымайгы мени ат кылды,
ий!

(Кулаан туттунар.)
Кадай: Бо канча бардын!
Пактаар: Адыр, бо канча
иштинде шилдерин кыгырар-
ын. Өлүрер чидер бис ди-
жип турар улус база бар.
Адыр, кестүп кайың (ыңай
болгаш дедир келир.)

Кадай: (Канчадыра кире ха-
лыр.) Чүдден чаштып турарың
ол!

Пактаар: Ында эрлер бе сон
тур. Казыы анаа аң хар! Чүү
адам семизин мал боор! Ол
хиреде ээт боскуме ашпас.
Хүрбе суглар шил амыдар бис
дээр чоп олчаан барды болар!
Харалан кылырны, кыгыр-
дым! (шилдер даажы аар.)
(Пактаар кулаан туттунуп
ыңай боор.)

Кадай: Аа, өршээ! Бо кижин
ат болган-дыр! Эң канчадыра
көрүп алган, улус ында бе сон
тур деп чүзүл? Уруг-дарыым

адазы ыңчал арагадан алыс-
таары ол-дыр.
(Пактаар маңа
кээр.)
Пактаар: (коргул) И-ий! Ки-
жи өлүрбөңер! Чылыны көр-
өм, аай. Канча долгандыр
утул кирип, кижизинде-
турлар. И-ий! Күскелер мени
хемчил чиди.

Шилдер: Багай чүвени эй
ана, менээ ыңкашаш, угаан-
кудун оскунупкен. Бичик эви-
дем, че. Оха-ай! Ам удуу бээр
сен.

Пактаар: Кулаам бөөшкүпөн
бээг, кужур кадай. Ат бол-
дум, аза-четкер мени туруп
чиди.

Шилдер: Койт-койт, койт-
койт! Кончуг өңүтүм, канча
бардым! База катал пактаа-
дам, бажын аарың эдил
берейн, Кы-кык, кы-кык! Кы-
лаң караң бо-ла калдым.

Пактаар: (Улааран оттуп
орар) Аа, өршээ! Өлүрдү! Ам
база койтундун келдири.
Төр! (Дүктүргөн.) Аксы-бос-
кум онгал курган.

Кадай: Чоп кончуг ишчи
сем, албастааның ол-дыр ам,
кончуг туул! «Ак-халын» деп
арага шүбүзүгүг түттүр бер-
генер ол-дыр. Эмчиге баралы,
бээр кел! (Чедип алгаш үнү-
пөр.)

Адыгның ижээнге кыштар
черин аңчы кижин ылап билп
алганда, адыг ол черинге бар-
ган бе деп ижээ бар деис-
кээрин ырактан долгандыр
кылаштал көргө, ире шыла-
ла ынаар кире берген болза,
ол истиң соониче кирип бол-
за, чүгө дээрге адыг кижин
шикээни билп көш, өскээр
кеңе берип болур. Ынчанга
ам дээрде аныаар барбайн,
кыжын хар чүзүр кылыңал
кээр, ол ижээ деискээрин
адыга билдиртпес кире
ырак черден база дескенин
көөр: оон күсүн изиндем өс-
ке, дедир үңкү изи чок бол-
за, ол адыгның ында кышта-
лап бергени билген бээр.
Оон соонда кезек аңчылар
сүмелетип, ол адыгны да-
лаарын дүргүлүп алыр.

М. МЕНДУМЕ.
(Уланчылыг.)

ТВ

ИЮЛЬ 28-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Уа», 8.40 — Эргем-
ги сула шикээшкени, 8.55—
Шериг-Далай Флорунтун хү-
нүгө уткуштур. Документал-
дыг фильм. 9.35 — «Спортло-
тонун» 30-ти тиражи. 9.45 —
«Будильник», 10.15 — «Совет
Экилигине бараан болуп тур-
мен!» 11.15 — «Эртенги поч-
та». Музыкалыг дамчыдыла.
11.50 — «Совет Экилиги-биле»
Киножурнал. 12.00 — Көдөзден
дамчыдыла. 13.00 — Музыка-
лыг киоск. 13.20 — Бөгүн—
ССРЗ-ниң Шериг-Далай Фло-
рунук хуну. Шериг-Далай Фло-
рунук Кол командылакчызы,
ССРЗ-ниң камгала министри-
ниң ораакчысы, Совет Эки-
лигнин Флот адмиралы, Со-
вет Экилигинин ийи дикпр
Маадыры С. Г. Горшкостун
чугааы. 13.45—Концерт. 14.30
— «Билдинес кижиниң порт-
рети». Документалдыг теле-
фильм. 15.00—Фестивалдын
хүн демделгели. 15.30—Уруг-
ларга фильм. «Мы с Вулкан-
ом». 16.35 — «Ажы-чорукчу-
лар клубу». 17.35 — Мул-
тафильмдер. 18.45 — «Делегей
панорама». 19.00 — Фильм-
концерт. 20.05 — Ширк арена-
сында. 21.00 — «Уа». 21.35—
Фестиваль допчула. 23.30 —
Медээлер.

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Уа», 8.40—Эртенги
гимнастика. 8.55 — Док. теле-
фильм. 9.25 — Концерт. 10.00
— «Любаша». Уругларга уран-
чечен фильм. 11.15—Концерт.
11.55—12.00—Телемедээлер.
14.15 — Телемедээлер. 14.35
— Док. телефильм. 15.25—
Аваншолоа. 16.00—«Хары-
лаң», горнистер. 16.30—
М. Теодоракисиниң ырлары.
17.20 — Бембурзетиниң уруг-
лары чуруп турар. 17.40 —
«Тайбы» болгаш амыдары
дээр. Чаа док. фильм. 18.30—
Кеңээни аялгалар. 18.45 — Бо-
гун делегейде. 19.00 — «Ажы-
херектер болгаш кижилер».
19.30 — «Крепич». Украин-
чечен фильм. 21.00 — «Уа».
21.35—Фестиваль дугайында
допчуу-биле. 23.35—Бөгүн
делегейде. 23.50—00.25—Фес-
тивальдын хүн демделгели.

ИЙГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика.
8.15 — Док. телефильм. 8.45—
«Кино көрүкчүлүгүн эдерчи-
чи». 9.45 — Фестиваль дуга-
йында допчуу-биле. 11.45 —
Эртен болгаш амыдары.
12.15 — «Даа капитан». Адым
сериялыг уран-чечен теле-
фильминин 1-ги серия. 13.25
— Орус чугаа. 13.55—Чаа док.
телефильм. 14.25—Фильм-
концерт. 14.55 — 15.00 — Те-
лемедээлер. 18.00 — Телеме-
дээлер.

ИЙГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Сула шикээшкени
чыскаалыңар! 8.15 — Чурук
бүрүзүндө — хүн. 8.30 — Орус
чугаа. 9.00 — Ритмик гимнас-
тика. 9.30—Документалдыг те-
лефильмдер. 10.00—Концерт.
10.45 — «Родонит» деп доку-
менталдыг телефильм. 10.55—
Уругларга фильм. «Принц и
нищий». 12.15 — Орус улустун
«Россия» күрүм ансамблиниң
күүселдези. Уран чүгү уду-
тукчуу Л. Зыкина. 12.55—
Мултафильмдер. 13.25—Чон-
кук «Челоз» чогаалганы-
ның дугайында телепрограм-
маларының VI делегей фести-
валы. 13.55 — «Дикрит амытан-
нар дугайында». 14.55—«Си-
лериңиң овертюрэ чапал тур».
16.00 — Делегей болгаш аны-
ктар. 16.35—Сурагыл совет
композиторлар — Ленинниң
шажалдыг лауреаттары. Ка-
ра Кареев. 17.30 — «Уралдын
эскадрасы» Золотарының да-

ИЙГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Тамчкыгн уду-
нар, чаштар!» 20.20 — Воле-
болга чурттар арзының мар-
гылдааы. 21.00—«Уа». 21.35—
22.45 — «Снег в сентябре»
Украин-чечен фильм.

ИЙГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Тамчкыгн уду-
нар, чаштар!» 20.20 — Воле-
болга чурттар арзының мар-
гылдааы. 21.00—«Уа». 21.35—
22.45 — «Снег в сентябре»
Украин-чечен фильм.

ИЙГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Тамчкыгн уду-
нар, чаштар!» 20.20 — Воле-
болга чурттар арзының мар-
гылдааы. 21.00—«Уа». 21.35—
22.45 — «Снег в сентябре»
Украин-чечен фильм.

ИЙГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Тамчкыгн уду-
нар, чаштар!» 20.20 — Воле-
болга чурттар арзының мар-
гылдааы. 21.00—«Уа». 21.35—
22.45 — «Снег в сентябре»
Украин-чечен фильм.

ИЙГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Тамчкыгн уду-
нар, чаштар!» 20.20 — Воле-
болга чурттар арзының мар-
гылдааы. 21.00—«Уа». 21.35—
22.45 — «Снег в сентябре»
Украин-чечен фильм.

ИЙГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Тамчкыгн уду-
нар, чаштар!» 20.20 — Воле-
болга чурттар арзының мар-
гылдааы. 21.00—«Уа». 21.35—
22.45 — «Снег в сентябре»
Украин-чечен фильм.

ИЙГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Тамчкыгн уду-
нар, чаштар!» 20.20 — Воле-
болга чурттар арзының мар-
гылдааы. 21.00—«Уа». 21.35—
22.45 — «Снег в сентябре»
Украин-чечен фильм.

МАЗЖАЛАЙ ИРЕЙ

— Оң ады чогуу кымыш,
адыг бе, каш бе, хайра-
кан бе, ирей бе—деп, бир-ле
катал амыч чорашы, хоочун
аңчы Кол Шурлаштыр крелдеп
айтырган мен.
Ол адыг ире дугайында ды-
ка солун чүүлөр хөвөрлө
ачкан. Дикчакан дайы.
Тоңу черинин кижилер
хайыракан, хайыракан ире,
каш, эш, эн, чооргангы,
хоот-дүктүг, кузуктаар, үк-
гүзүр суг-суг деп адыгны ой-
зуп, хүндүлөп адаар. Эрте-
бурунгу уедең бээр Тоңу-
хайыраканны «адыг» деп ада-
вайн чораш. Ол ат 1929-30
чылдар уезинде республика-
ның төп районнарында ол
черге чепкен.
Эртен ур уедең бээр тоңу
аңчылар адыгны «хайыракан»
звес, «хайыракан» деп адап
келген. Ол алызында хүдүлгө-
ден укталган ат чүөк-дир. Эр-
диге бүдүлүк тыва кижилер
коркунда, сезингенде «өр-
шээ хайыракан, өршээ азыра»
дигилеп чүдүрү, тейлээр чо-
раа болгаш.
Бир-тээ, адыг тайгынын эң
коргунчуг, сүрээдениң арааты-
ны боорга, аңчылар оон кор-
гуп, акаа чүдүп чораш. Ын-
чанга дорт адавайн, ойзу
адыгны «хайыракан, ире»,
«каш», «кузуктаар» суг-суг
дигип улап чорашы ында хире
Тоңу удуу сөөлүг уеде
еске районнарын домаш-биле
адыг ама-даа хайыракан деп
адаар болгаш. Адыгны «каш»,
«ире», «кузуктаар», «адылаар»
деп адаары база бир талашы-
на оңу чассыдып, чаптал
адааны ол.
Адыг дугайында хайы-даа
чериниң улустарынын, ылаңгыз
аңчыларын шын, меге, чам-
дыкта хөвөрлөткен «адыг мажар-
лай» суг дээр тоол, тывызык-
ка кирген чугаалары-ла хөй.
Адыг бичик экинден эгел-
лээш-ле кончут чаптангы, ма-
раш аңча болгаш. Ынчанга
улус оон чүгүлө коргар звес,
чарашынын чаптаар, чамдык-
та коңулап-шоодуп, тоол, ты-
вызык чугаа-соот-даа кыгы-
лаар болгаш.
«Адыг бажында доскаар ке-
дип алган чораш-дыр, оон эң
өгте киргеш, арага, хойпак-
даа жип ап-тыр. Оон чүү
боор ийи, кижин амыаарын
үрзүш, хай далган, дус чил-
чип идээлзэн-даа эр-дир. Оон
пат боорда туруп алгаш, ба-
лыкчынын одаанга кэш оорла-
нып тургаш, улут четкиге шор-
бачып алгаш, оон адырлыг
чадан дөңдөп чоруй, чүдүк
адаанда чыткан балыкчыны
суг өтөс кылдыр идик, хеме
чаар чидыг-жара дээр үзүн
жиңил алгаш, база-ла кускан,
идээлзэн чыткан дээр. Суг-
суг дээр кандыг-даа чугаа-соот
тургулар шыккажыгаш.
Шынал-ла, адыг чамдыкта
коргунчуг-даа, чамдыкта чап-
тангы-даа болдур ийи! Ону
улуг-даа, уруг-дарыг-даа со-
нуургаар, оон дугайын дик-
насаа-ла кижин чок.
Адыг-хайыракан ыңчал чоруп
алган кончут алдарлыг амытан

ШЫН

Редакцияның
адреси:

667000. Кызыл, Шетиникин болгаш
2-23-54, харымсалгалыг секретариатын
2-23-35, секретариаттың 2-23-35,
тургузуп кылдыртың 2-37-13, чага
2-21-47, корректорларын 2-27-41,
бухгалтериянын 2-12-45

Кравченко кудумчуу, бажы № 3,
2-23-54, харымсалгалыг секретариатын
2-23-35, секретариаттың 2-23-35,
тургузуп кылды